

הרב מנחם מנדל שניאורסון מליובוויטש*

בעניין אפוד בד

א.

בסוף הלכות כלי המקדש כותב הרמב"ם:

זה שאתה מוצא בדברי נביאים שהכהנים היו חוגרין אפוד בד [שמונים וחמש איש נושא אפוד בד]¹, לא היו כהנים גדולים, שאין האפוד של כהן גדול אפוד בד. ואף הלויים היו חוגרין אותו, שהרי שמואל הנביא לוי היה, ונאמר בו נער חגור אפוד בד,² אלא אפוד זה היו חוגרים אותו בני הנביאים, ומי שהוא ראוי שתשרה עליו רוח הקודש,³ להודיע כי הגיע זה למעלת כהן גדול, שמדבר על פי האפוד והחושן ברוח הקודש (פ"י הי"ג).

ומקור הדברים בירושלמי:

ויסוב דואג האדומי ויפגע הוא בכהנים וגו', לא כן תני ר' חיי' - אין ממנין שני כהנים גדולים כאחת? אלא מלמד שהיו כולם **ראויין** להיות כהנים גדולים (סנהדרין פ"י ה"ב).

וצריך להבין:

* מאמר זה נמסר למערכת בעקבות מאמריו של הרב ישראל אריאל בעניין האפוד ובעניין בגדי שרד לכהנים וללויים, אשר פורסמו בגיליונות ה'ו' של 'מעלין בקודש'. אנו מפרסמים את הדברים במלואם.

1 שמואל א כ"ב, יח.

2 שם ב', יח.

3 להעיר מהמבואר בכ"מ אורות חילוקי הדרגות דנבואה ורוח הקודש, אבל הרמב"ם לא נחית כאן לחילוקים אלו, וכמ"ש: (ה"א) "רוח הקודש לובש את הכהן... רואה... במראה הנבואה". ועד"ז בהלכות יסוה"ת רפ"ז: "אין הנבואה חלה אלא... מיד רוח הקודש שורה עליו"; ואכ"מ.

מעלין בקודש ז - אב תשס"ג

ספרו של הרמב"ם הוא - 'הלכות הלכות'⁴, פסקי דינים הלכה למעשה. ונוסף לזה, דרכו של הרמב"ם בכמה הלכות **לסיים** בענייני מוסר ומדות טובות, על פי מה שכתב בסוף הלכות תמורה ש"רוב דיני התורה אינן אלא... לתקן הדעות וליישר כל המעשים".

ועל פי זה אינו מובן הסיום דהלכות כלי המקדש - "זה שאתה מוצא בדברי נביאים שהכהנים היו חוגרין אפוד בד, לא היו כהנים גדולים..." - שאינו בענייני מוסר ומדות טובות, ואין בו נפקא מינה להלכה, כי אם פירוש וביאור ב'דברי נביאים' שאין מקומו בספר הי"ד?⁵

ב.

גם צריך להבין בפרטי דברי הרמב"ם:

א) בירושלמי נאמר רק 'שהיו כולם ראויין להיות כהנים גדולים', ואילו הרמב"ם מוסיף 'להודיע כי הגיע זה למעלת כהן גדול', וצריך להבין - מהו העניין והצורך בהודעה זו?⁶

ב) הרמב"ם פותח ש"הכהנים שהיו חוגרין אפוד בד **לא היו כהנים גדולים**, שאין האפוד של כהן גדול אפוד בד"⁷. כלומר, שלבישת אפוד בד מדגישה שאינו כהן גדול. ומסיים - "אפוד זה היו חוגרין אותו בני הנביאים... להודיע כי הגיע זה למעלת כהן גדול שמדבר על פי האפוד והחושן ברוח הקודש". ואינו מובן - איך מודיעים ש'הגיע זה למעלת כהן גדול' על ידי לבישת אפוד בד שאינו כהאפוד של כהן גדול?!

4 לשון הרמב"ם בהקדמתו לחיבורו.

5 ומ"ש הכסף משנה - "כתב כן כי היכי דלא תיקשי לן היאך כתוב גבי אחימלך בן אחיטוב פ"ס כהנים חגורים אפוד בד" - הרי משום הא לא צריך להאריך כל כך, ועיקר - קושייה זו היה צריך לתרץ לעיל (פ"ד הט"ו), בהלכה ש"אין ממנין שני כהנים גדולים כאחת", ולא בסיום הלכות כלי המקדש.

6 ואדרבה, הסברא נותנת שיש להמנע מ"להודיע כי הגיע זה למעלת כהן גדול שמדבר... ברוח הקודש" - מצד מעלת הענוה, "הצנע לכת אם אלקיך" (מיכה ו', ח). כמארז"ל (נדרים לח.): "אין הקב"ה משרה שכינתו אלא על גבור ועשיר וחכם ועניו". ומה שבהלכות יסודי התורה ריש פ"ז (הובא לקמן ס"י) לא מנה הרמב"ם מדת הענוה (ועוד) בין התנאים הדרושים להשראת הנבואה - נתבאר בארוכה בלקו"ש חכ"ג עמוד 82 ואילך, עיי"ש.

7 ועיין בפ"ט ה"ט.

ג) ההוכחה דהירושלמי שמ"שמונים וחמשה איש נושא אפוד בד" לא היו כהנים גדולים, היא מפני הקושיא מהא ד'אין ממנין שני כהנים גדולים כאחת',⁸ "מפני איבה".⁹ ולכאורה, גם להתירוץ ש'לא היו כהנים גדולים', אלא ש'היו חוגרים אותו בני הנביאים... להודיע כי הגיע זה למעלת כהן גדול...' - כיצד נשלל החשש ד'איבה" שבגללו נמנעו מלמנות אפילו שני כהנים גדולים, ועל אחת כמה וכמה 'שמונים וחמש איש נושא אפוד בד', להודיע שהגיעו למעלת כהן גדול!?

ג.

יש לומר הביאור בכל זה, שאין כוונת הרמב"ם לתרץ שאלה מ'דברי נביאים', כי אם לבאר עניין של הלכה.

מה שכתב הרמב"ם - "אפוד בד... היו חוגרין אותו בני הנביאים" - יש לומר, שכוונתו לבאר שיש גדר של חיוב על בני הנביאים לחגור אפוד בד: "אפוד זה היו חוגרים אותו בני הנביאים, ומי שהוא ראוי תשרה עליו רוח הקודש, להודיע כי הגיע זה למעלת כהן גדול שמדבר על פי האפוד החושן ברוח הקודש".

והסברה בזה, על פי מה שכתב הרמב"ם בהלכות יסודי התורה:¹⁰

הנביא עומד לנו... להודיענו דברים העתידיים להיות בעולם... ואפילו צרכי יחיד מודיע לו, כשאל שאבדה לו אבדה והלך לנביא להודיעו מקומה.¹¹

מכיוון שכן - צריכים לידע מיהו הנביא, כדי שיוכלו לשאול אצלו צורכיהם. וכל בני הנביאים היו חוגרים אפוד בד, "להודיע כי הגיע זה למעלת כהן גדול שמדבר... ברוח הקודש", שאז יוכלו כל ישראל לשאול אצלו.

ועל פי זה מובן המשך העניין בדברי הרמב"ם. לאחר שמבאר הרמב"ם את כל פרטי הדינים דבגדי כהונה, כולל גם החושן ואפוד דכהן גדול, מוסיף לבאר:

8 תורת כהנים צו ז, לו; ירושלמי שם; רמב"ם הלכות כלי המקדש פ"ד הט"ו.

9 ירושלמי יומא פ"א ה"א. וראה יומא י"ב: .

10 פ"י ה"ג.

11 ש"א ט, ג ואילך.

וכיצד שואלין, [באורים ותומים], עומד הכהן... ואין נשאלין בהן להדיוט, אלא - או למלך, או לבית דין, או למי שצורך הציבור בו, שנאמר - 'ולפני אלעזר הכהן יצמוד וגו' ¹², הוא - זה המלך, וכל בני ישראל - זה הוא משוח מלחמה או מי שצורך הציבור בשאילתו, וכל העדה - אלו בית דין הגדול (הלכות כלי המקדש פ"י הי"א- י"ב).

ובהמשך לזה מוסיף עוד עניין - "אפוד בד... היו חוגרין אותו **בני הנביאים**, ומי שהוא ראוי תשרה עליו רוח הקודש, **להודיע** כי הגיע זה למעלת כהן גדול שמדבר על פי האפוד החושן ברוח הקודש" - דמכיוון שבנוגע לאורים ותומים שבאפוד וחושן אין נשאלין בהן להדיוט או למלך, לכן היו צריכים בני הנביאים לחגור אפוד בד כדי **להודיע** שהגיעו למעלת כהן גדול שמדבר על פי האפוד והחושן ברוח הקודש. וממילא, יוכלו **לשאל אצלם כל אחד ואחד מישראל**, בנוגע לכל העניינים שאין נשאלין באורים ותומים. ¹³

ד.

ואין להקשות מדוע כותב הרמב"ם דין זה בהלכות כלי המקדש, ולא בהלכות יסודי התורה שבהם נתבארו פרטי דיני הנבואה. כי בהלכות יסודי התורה מבאר הרמב"ם את **גדרי הנבואה** - "מיסודי הדת לידע שהא-ל מנבא את בני האדם", ¹⁴ הם התנאים הדרושים לבני הנביאים (אלו שהם מבקשין להתנבא¹⁵) כדי שתשרה הנבואה, והם הדברים שעושה הנביא, וכיוצא בזה בנוגע לגדרי הנבואה. ולכן, לא הזכיר כאן ע"ד אפוד בד ש'היו חוגרים אותו בני הנביאים', מכיוון שאין זה שייך **לגדרי הנבואה**.

12 פנחס, במדבר כ"ז, כא.

13 על פי זה יש לבאר גם את דיוקו של הרמב"ם - "ואף הלויים היו חוגרין אותו שהרי שמואל הנביא לוי היה, ונאמר בו נער חגור אפוד בד", ולא הביא ראיה אלימתא יותר ממש"כ (שמ"ב ו', יד) "ודוד חגור אפוד בד", שלא היה משבט לוי כלל. כי, חגירת אפוד בד דוד קשורה עם העלאת הארון, ואינה שייכת לעניין **הנבואה**. **להודיע** כי הגיע זה למעלת כהן גדול שמדבר... ברוח הקודש" (כדי שיוכלו לשאול אצלו). ולכן מביא ראיה משמואל **הנביא**, שאליו הלך שאל כשאבדה לו אבידה להודיע לו מקומה (כבפנים) לפני שנעשה מלך (ואדרבה - "ויען שאל... אנכי מקטני שבטי ישראל ומשפחתי הצעירה מכל משפחות שבטי בנימין" (שמ"א ט', כא), שלא היה יכול לשאול אצל כהן גדול באורים ותומים, כי אם אצל הנביא.

14 ריש פ"ז.

15 שם ה"ה.

מה שאין כן בהלכות כלי המקדש, שבסופן נתבארו דיני האפוד והחושן דכהן גדול, כולל גם 'כיצד שואלין' לכהן גדול באורים ותומים. היינו, שבגדר האפוד נכלל גם מה **ששואלין**, ומוסיף לבאר שישנו עוד 'אפוד' שהוא **בדוגמת** האפוד דכהן גדול ששואלין אצלו - "אפוד בד... [ש]היו חוגרין אותו בני הנביאים ומי שהוא ראוי שתשרה עליו רוח הקודש, להודיע כי הגיע זה למעלת כהן גדול שמדבר על פי האפוד והחושן ברוח הקודש", שאצלם שואל כל אחד ואחד מישראל בנוגע לענייניו הפרטיים, כנ"ל.

ה.

ויש לומר, שבני הנביאים הם בדרגא נעלית יותר מכהן גדול. על פי זה יתורצו גם השאלות האמורות (השאלה מלבישת אפוד בד **שאינו** כהאפוד של כהן גדול, והשאלה מהחשש ד'איבה'), כדלקמן.

ביאור הדברים:

בנוגע ל**כהונה גדולה** - כותב הרמב"ם בהלכות כלי המקדש¹⁶: "כהן גדול צריך שיהיה גדול מכל אחיו הכהנים, בנוי בכח בעושר בחכמה ובמראה".

אמנם, בנוגע ל**נבואה** כותב הרמב"ם בהלכות יסודי התורה:

ואין הנבואה חלה אלא על חכם גדול בחכמה, גבור במדותיו, ולא יהא יצרו מתגבר עליו בדבר בעולם, אלא הוא מתגבר בדעתו על יצרו תמיד, והוא בעל דעה רחבה נכונה עד מאד.

אדם שהוא ממולא בכל המדות האלו, שלם בגופו, כשיכנס לפרדס וימשך באותן העניינים הגדולים הרחוקים ותהיה לו דעה נכונה להבין ולהשיג, והוא מתקדש והולך ופורש מדרכי כלל העם ההולכים במחשכי הזמן, והולך ומזרז עצמו ומלמד נפשו שלא תהיה לו מחשבה כלל באחד מדברים בטלים, ולא מהבלי הזמן ותחבולותיו, אלא דעתו פנויה תמיד למעלה קשורה תחת הכסא להבין באותן הצורות הקדושות והטהורות, ומסתכל בחכמתו של הקב"ה כולה, מצורה ראשונה עד טבור הארץ, ויודע מהן גדלו, מיד רוח הקודש שורה עליו, ובעת שתנוח עליו הרוח, תתערב נפשו במעלת המלאכים הנקראים אישים, ויהפך לאיש אחר...

(ריש פ"ז).

ונמצא, שהתנאים הנדרשים מכהן כדי שיהיה ראוי להגיע לדרגת כהונה גדולה, **אינם בערך** לתנאים הנדרשים מאדם שרוצה להתעלות ולהגיע לדרגת הנבואה, היינו, שכדי לבוא למעלת הנבואה צריך האדם להתעלות לדרגא הכי נעלית:

מתקדש והולך ופורש מדרכי כלל העם ההולכים במחשכי הזמן... שלא תהיה לו מחשבה כלל באחד מדברים בטלים, ולא מהבלי הזמן ותחבולותיו, אלא דעתו פנויה תמיד למעלה... ומסתכל בחכמתו של הקב"ה...

ו.

על פי זה יש לתרץ גם בנוגע ללבישת אפוד בד דבני הנביאים - "להודיע כי הגיע זה למעלת כהן גדול", אף ש"אין האפוד של כהן גדול אפוד בד"; שאפוד בד מורה על היותו בדרגא **נעלית יותר** מכהן גדול שאינו לובש אפוד בד.

ובהקדמה:

כהן גדול היה צריך להיות לבוש בשמונה בגדים,¹⁷ ואז -

עומד הכהן ופניו לפני הארון... ומיד רוח הקודש לובש את הכהן ומביט בחושן ורואה בו במראה הנבואה... באותיות שבולטות מן החושן כנגד פניו (הלכות כלי המקדש פ"י הי"א).

מה שאין כן בני הנביאים - לא היו צריכים לבגדי כהונה, חושן ואפוד, ולא היו צריכים לעמוד לפני הארון, ואף על פי כן, היו רואים במראה הנבואה שלא באמצעות אותיות החושן.

ומעלה זו מודגשת בחגירת אפוד בד דווקא, המורה על **עילוי גדול יותר** גם לגבי כהן גדול ע"ד הרגיל - בדוגמת מעלתו של כהן גדול בהיכנסו לקודש הקודשים **ביום הכיפורים**, שאינו לובש שמונה בגדים (כולל האפוד), כי אם בגדי **בד** (בגדי לבן) דווקא.¹⁸

17 ראה שם, פ"ח ה"ב.

18 שם, ה"ב-ה"ג; הלכות עבודת יום הכיפורים רפ"ב.

ויש להביא דוגמה לדבר (שעל ידי עבודה מגיעים לדרגא נעלית אפילו לגבי כהן גדול), בדברי הרמב"ם בסיום הלכות שמיטה ויובל:

כל שבט לוי מוזהרין שלא ינחלו בארץ כנען, וכן הן מוזהרין שלא יטלו חלק בכיזה... ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל ובכיזתה עם אחיו? מפני שהובדל לעבוד את ה' לשרתו, ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים, שנאמר¹⁹ - 'וירו משפטך ליעקב ותורתך לישראל'. לפיכך הובדלו מדרכי העולם - לא עורכין מלחמה כשאר ישראל, ולא נוחלין, ולא זוכין לעצמן בכח גופן, אלא הם חיל השם, שנאמר²⁰ - ברך ה' חילו, והוא ברוך הוא זוכה להם, שנאמר²¹ אני חלקך ונחלתך (פי"ג ה"י-הי"ב).

ומסיים:

ולא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו לדעה את ה', והלך ישר כמו שעשהו האלקים, ופרק מעל צוואר עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם, הרי זה נתקדש קדש קדשים, ויהי ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים, ויזכה לו בעוה"ז דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים ללוים, הרי דוד ע"ה אומר²² - ה' מנת כוסי וחלקי אתה תומיך גורלי (שם הי"ג).

כלומר, אף על פי שהרמב"ם מתחיל לבאר 'ולא שבט לוי בלבד' - ממשיך ומוסיף 'כמו שזכה לכהנים ללוים', היינו - לא רק המעלה דשבט לוי סתם, אלא גם מעלת הכהונה (שהובדלו מכלל הלוים),²³ כולל גם המעלה דכהונה גדולה (ראש לכל הכהנים),²⁴ כמו שכתב הרמב"ם - 'הרי זה נתקדש קדש קדשים', תואר שנאמר בכהן גדול - 'ויבדל

19 וזאת הברכה, דברים ל"ג, י.

20 שם, יא.

21 קורח, במדבר י"ח, כ.

22 תהלים ט"ז, ה.

23 הלכות כלי המקדש רפ"ה.

24 שם פ"ה הי"ב.

אהרן להקדישו קודש קדשים²⁵, היינו, שעל ידי זה שנדבה רוחו אותו להיבדל לעמוד לפני ה', מתעלה לדרגא נעלית יותר מאשר שבט לוי בכללות, עד לדרגא דכהן גדול, קודש קודשים.²⁶

ועד²⁷ בנידון דידן, שאף שהרמב"ם מתחיל - "זה שאתה מוצא בדברי נביאים שהכהנים היו חוגרים אפוד בד לא היו כהנים גדולים, שאין האפוד של כהן גדול אפוד בד", מכל מקום, ממשיך ומסיים - "אפוד זה היו חוגרים אותו בני הנביאים... להודיע כי הגיע זה למעלת כהן גדול...". כי אפוד בד מורה על דרגא נעלית יותר גם לגבי כהן גדול סתם, בהיכנסו לקודש הקודשים ביום הכיפורים.²⁷

ח.

ועל פי זה מתורץ גם מדוע אצל בני הנביאים (שהגיעו למעלת כהן גדול) לא חיישינן לאיבה, שלכן מצינו שמונים וחמש איש נושא אפוד בד, אף ש"אין ממנין שני כהנים גדולים כאחת" מפני איבה.

בנוגע לכהונה גדולה, "אין ממנין שני כהנים גדולים כאחת", מפני איבה - מכיוון שהתנאים הדרושים מכהן שיוכל להתמנות לכהונה גדולה (שיהיה גדול מכל אחיו הכהנים בנוי בכח בעושר ובחכמה ובמראה), אינם שוללים את החשש של איבה.²⁸

מה שאין כן בנוגע לנבואה, יכולים להיות אפילו שמונים וחמש איש נושא אפוד בד, שהרי מובן וגם פשוט, שאדם שפעל בנפשו כל התנאים הדרושים לבוא למעלת הנבואה (כנ"ל), בוודאי לא שייך אצלו החשש דאיבה.

25 דה"א כ"ג, יג.

26 יש להעיר גם מפירוש בעה"ט על הפסוק (יתרו, שמות י"ט, ו) "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים" - "כהנים גדולים", דיש לומר שמקורו בהלכה - פס"ד הרמב"ם "ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש כו' הרי זה נתקדש קדש קדשים", דרגת כהן גדול, כבפנים.

27 ועל פי זה יומתק גם מה שמסיים "אתה תומיך גורלי" - על פי המבואר לעיל (ס"א) שהעבודה דיום הכיפורים קשורה עם עניין הגורל, ואכמ"ל.

28 ועד כדי כך, שאפילו בנוגע לאהרן הכהן הוצרך הקב"ה להעיד עליו ש"וראך ושמח בלבו" (שמות ד', יד) - "לא כשאתה סבור שיהיה מקפיד עליך שאתה עולה לגדולה" (פרש"י עה"פ), היינו, שמשה חשש שאצל אהרן שייך עניין של קפידא, עד שהעיד הקב"ה על גודל מעלתו (מה שאין כן בכהן גדול סתם).

וע"ד מה שכתב הרמב"ם בסיום הספר וחותרם ספרו:

ובאותו הזמן לא יהיה שם לא רעב ולא מלחמה, ולא קנאה ותחרות, שהטובה תהיה מושפעת הרבה, וכל המעדנים מצויין כעפר, ולא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד... שנאמר²⁹ כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים (הלכות מלכים פי"ב ה"ה).

ט.

על פי האמור לעיל, יש להוסיף ולבאר, שההלכה ש"אפוד בד... היו חוגרים אותו בני הנביאים... להודיע כי הגיע זה למעלת כהן גדול שמדבר... ברוח הקודש" (שלכן יכולים לשאול אצלו, כנ"ל סעיף ג'), היא - לא רק בנוגע לבני הנביאים שהיו בדורות הראשונים (שאז נשאל השאלה מאי דהוה הוה),³⁰ אלא שייכת גם לזמן דלעתיד לבוא.

ובהקדמה:

בספר ה"ד החזקה כותב הרמב"ם את הלכות כל התורה כולה, היינו - לא רק ההלכות הנוהגות בזמן הזה (כבספרי שאר הפוסקים, עד להשו"ע), אלא גם ההלכות שהיו ויחזרו להיות בזמן הבית, כבנידון דידן, הלכות **כלי המקדש**, הלכות שאינן נוהגות בזמן הזה, כי אם לאחר שייבנה בית המקדש, שאז יצטרכו לידע כל פרטי הלכות אלו³¹ (מה שאין כן בנוגע למצוות שאינן נוהגות לדורות).³²

ובנידון דידן, מכיוון שלעתיד לבוא יקוים הייעוד³³ - "אשפוך את רוחי על כל בשר ו**נבאו** בניכם ובנותיכם", יש לומר, שיצטרכו לחגור אפוד בד כבני הנביאים.³⁴

29 ישעיה י"א, ט.

30 ראה יומא ה: ועוד.

31 ע"ד מה שכתב הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשנה בנוגע למסכת מדות: "אין בו ענין אחר [ממסכת תמיד] אלא ספור שהוא זוכר מדות המקדש וצורתו ובנינו וכל ענינו, והתועלת שיש בענין ההוא כי כשיבנה במהרה בימינו יש לשמור ולעשות התבניות ההוא..." (וראה תוספות יו"ט בפתחה למסכת מדות).

32 ראה ספר המצוות להרמב"ם, שורש ג'.

33 יואל ג', א.

34 ואף שייעוד זה יתקיים אצל כל ישראל, הרי מכיוון ש"הנביאים מעלות מעלות הן... נביא גדול

ועוד, וגם זה עיקר - מכיוון שכל הגילויים דלעתיד לבוא תלויים במעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות,³⁵ הרי מובן שיש להוסיף ביתר שאת וביתר עוז בכל העניינים הממהרים ומזרזים את הגאולה האמיתית והשלימה, כולל גם בנוגע לענייני העבודה הקשורים ושייכים לדרגת הנבואה - "מתקדש... מדרכי כלל העם... דעתו פנויה תמיד למעלה... להבין... בחכמתו של הקב"ה"...", שאז, בטל בדרך ממילא החשש דקנאה ותחרות.

מנביא" (רמב"ם הלכות יסודי התורה פ"ז ה"ב), וגם לעתיד לבוא יהיו חילוקים בין "קטנם" ל"גדולם", יש לומר, שגם אז יצטרכו לשאול מנביא גדול יותר בעניינים גשמיים (על כל פנים בתקופה הראשונה, שאז "אין בין העוה"ז לימות המשיח אלא שעבוד מלכות בלבד" - רמב"ם הלכות תשובה סוף פ"ט והלכות מלכים פי"ב ה"ב. וראה בארוכה לקו"ש בחוקותי תשמ"ה, ועל אחת כמה וכמה בנוגע לעניינים רוחניים.

35 תניא ריש פרק ל"ז.